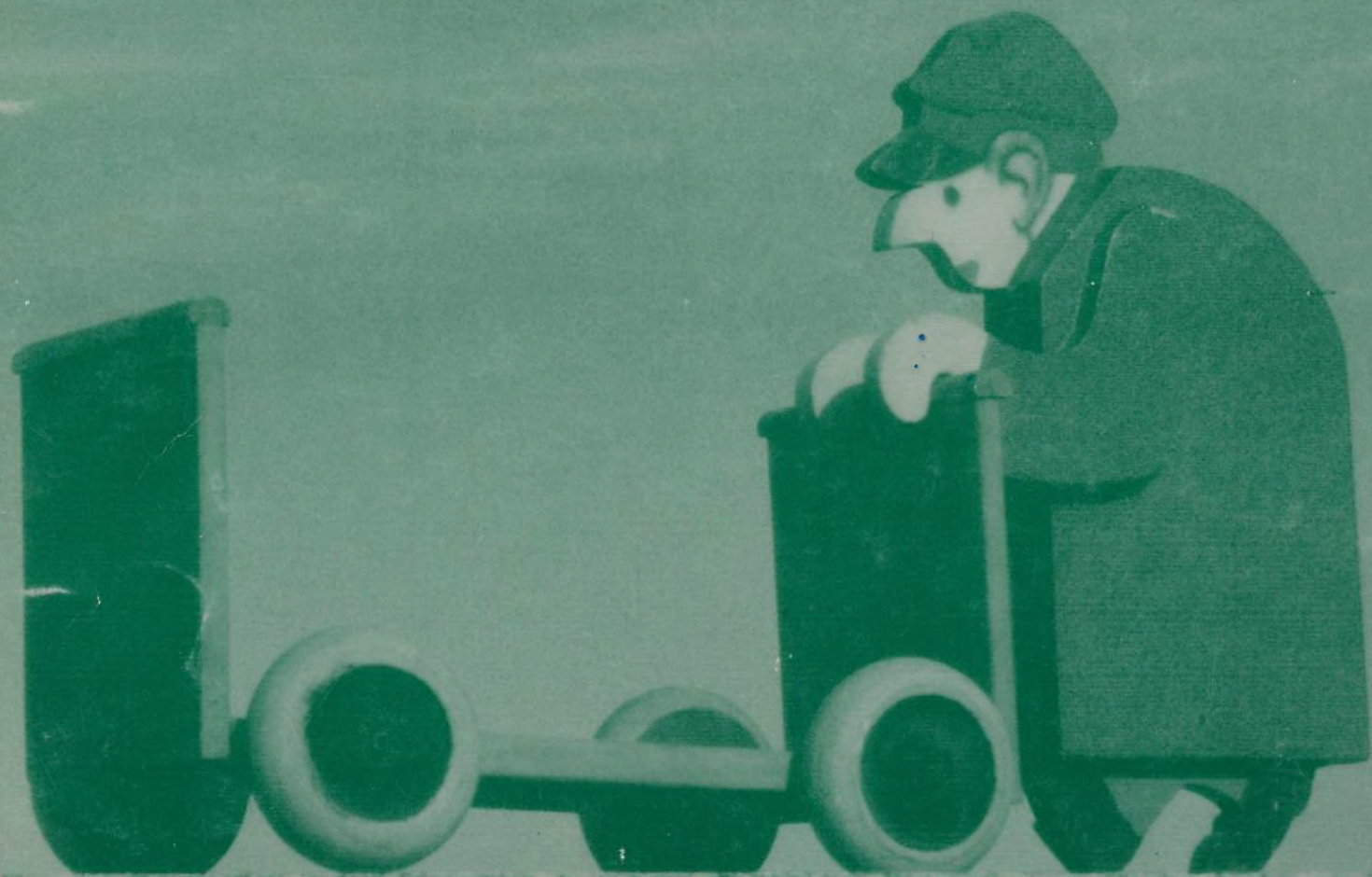
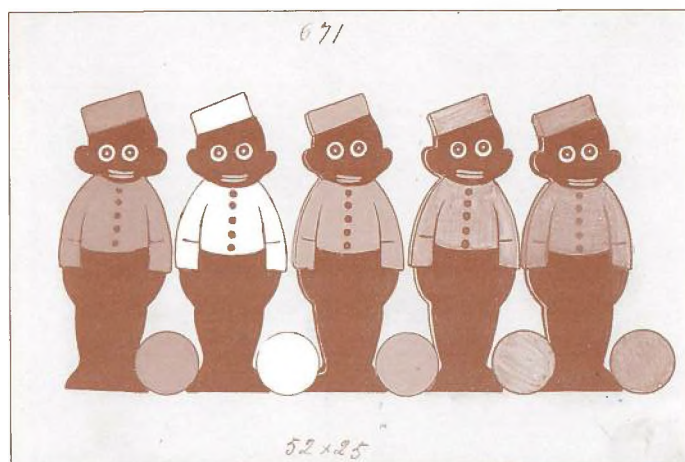

LES JOGUINES
DE
JOSEP PALAU i OLLER

PER
JOSEP PALAU i FABRE

LES JOGUINES DEL MEU PARE, JOSEP PALAU i OLLER

La nostra Renaixença no sols tingué la virtut de redreçar i dignificar la llengua i de reactualitzar el nostre passat, sinó també la d'obrir els ulls a la societat catalana sobre el seu present i el seu esdevenidor, amb una revisió a fons de totes les condicions i de totes les activitats que implicava una societat moderna. Entre aquestes, un bon dia li tocà el torn, com no podia deixar d'esdevenir-se, al problema dels joguets per als infants. Quines havien de ser les joguines que s'havien de posar entre les mans de la nostra quitxalla? Què els era més indicat i més convenient de cara a la seva formació involuntària?

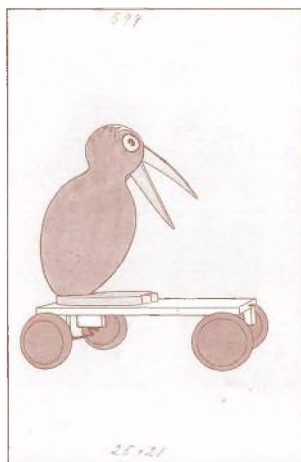
El problema trigà una mica a posar-se. Hi havia tasques més peremptòries a realitzar. Tant, que encara no hem tingut temps d'endegar-les a fons o no ens han deixat, començant per la de la llengua.

He trobat un primer eco d'aquestes inquietuds que, a ben segur, nasqueren ignorant-se i gairebé simultàniament en tots els centres de renovació pedagògica, en les memòries, contades de viva veu, del nostre gran geògraf Pau Vila. A la pàgina 56 de la seva **Biografia oral**, llegeixo:

“És durant aquest període (1912) quan, influït per Edouard Claparède, redacto l'opuscle **Psicologia del niño**, que serà editat per una editorial de Madrid. També faig un treball sobre el joc i les joguines amb els infants, que primer vaig donar a conèixer com a conferència i més endavant és editat amb el títol **Què'ls hi duren els reis als nostres fills?**”

Però allí on trobo una formulació concreta i pública del problema és en un escrit de Romà Jori aparegut al núm. 32 de "Vell i Nou" del primer de setembre del 1916. L'article era una crítica de l'exposició anual de joguines:

“Ara fa un any parlàvem de les joguines al fer-se l'Exposició modesta dels fabricants catalans. I expressàvem desigs

perquè es portés a cap una obra de millorament de la indústria, millor dit, de l'art de la joguina. Tot just ara s'acaba d'inaugurar una altra exposició-fira a l'Escola Industrial. Els progressos, fent comparacions, un any amb l'altre, són molt poc sensibles. I no pas per culpa dels industrials, que aquests han fet un esforç, sinó potser per estar mal dirigits, o per falta d'habitud, o per no haver-hi al costat del director tècnic el director artístic."

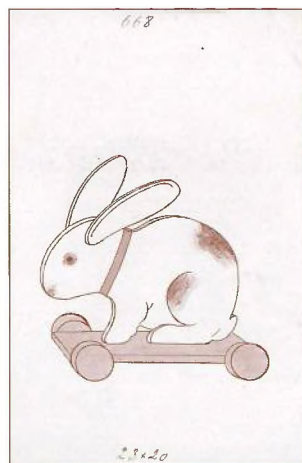
I acabava: "La joguina té d'ésser senzilla. Convindria que l'artista s'empetitís fins arran de l'infant."

Tinc la convicció que l'escrit de Romà Jori és el que enardí el meu pare i el persuadí de llançar-se a la creació i fabricació de joguets. Hi havia un terreny inèdit, un camp per explotar. Fins i tot he de creure, atenint-me al calendari, que el meu pare es posà immediatament a la tasca i que això significà un canvi de rumb en la seva vida. Deixava de fer dibuixos de teixits, activitat que l'havia abassagat un bon grapat d'anys, per muntar una empresa personal. Aquest canvi de rumb coincidia amb el seu canvi de situació civil. El meu pare s'havia casat el febrer del 1916.

El cert és que en el número de desembre del 1917 de la revista "Vell i Nou" (la mateixa on aparegué l'escrit de Romà Jori), era publicat un article entusiasta de Joan Salvat-Papasseit sobre "En Josep Palau i els nens", acompanyat d'un parell de fotografies on podien veure's algunes de les joguines que elaborava el meu pare. Era una bona salutació d'entrada. I dic que l'article de Romà Jori degué ser el detonador de l'activitat joguetística del meu pare perquè si calculo el temps necessari entre imaginar les joguines, confeccionar-ne els primers models, mostrar-los i que Salvat-Papasseit pogués escriure i publicar l'article en qüestió, aviat passen els quinze mesos. El meu pare obeeí, considero, la recomanació formulada per Romà Jori, en el sentit que l'artista s'havia d'ajupir a nivell de l'infant. En aquest sentit, em sembla que fou esperonat per un altre esdeveniment vital, que és el de la meua vinguda al món. Jo naixia l'abril del 1919 i el meu pare, que era molt criaturer, tenia l'estímul a la llar.

El 3 de gener del 1918 sortia a "El Diluvio" un article signat per J. Camiñs, comentant favorablement la tasca empresa pel meu pare. Així com l'escrit de Salvat-Papasseit més aviat és l'exaltació lírica, el de Camiñs subratlla un tret que em sembla fonamental a l'hora de valorar aquelles obres: l'enginy que presideix llur concepció i llur elaboració. En efecte, la majoria dels joguets que creà Josep Palau Oller eren dinàmics, servien per jugar, posseïen un truc o

ressort molt senzill que els donava un sentit i els feia vius per a l'infant. En la majoria dels casos, aquest ressort consistia en una alteració, en forma de dent o de trapezi, d'un dels eixos que unien les rodes i feien caminar la joguina; alteració que provocava un moviment al conjunt o a la figura que en constituïa la base principal: el cocodril obria la boca quan, estirant-lo, avançava; l'ase s'alçava sobre les potes del darrera i amenaçava constantment de fer caure la nena que pretenia dominar-lo, el clown realitzava mitja tombarella sobre el seu seient...

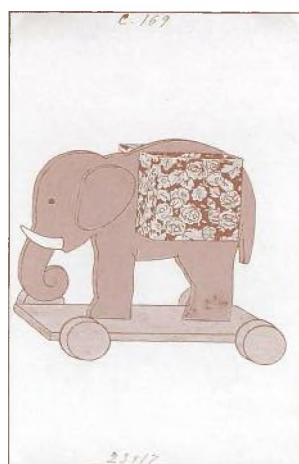
Hi havia una altra sèrie, menys nombrosa, de joguines més estàtiques, com per exemple un elefant carregat, a banda i banda dels lloms, amb una bossa per deixar-hi els llapis i les plomes i obtenir, així, que aquests instruments de treball, l'infant els veiés amb ulls agradosos, com una joguina més.

En alguns casos, la joguina se centrava en l'infant mateix –nen o nena–, perquè es veiés reflectit en alguna de les seves actituds característiques: la tafaneria d'un marineret davant d'una panera que no sap el que conté, l'infant que guipa si el veuen abans de fer una entremaliadura... No hi mancaven les que tenien una finalitat més social, molt de l'època, com la del nen que agafa amb tendresa un negret, el qual expressa amb els ulls el seu esfereïment de sentir-se entre els braços d'un "blanc."

El meu pare pretengué muntar amb el seu repertori una petita indústria. Encara me'n queden un parell de mostraris una mica fets malbé, que devien ser els dels "representants de comerç", destinats a recórrer pobles i ciutats d'Espanya, suposo, perquè amb l'article de Salvat-Papasseit (traduït al castellà), i el de Camins, imprimí un full de propaganda. En un dels mostraris, a més de les imatges dels joguets hi trobo, escrits a mà, el moviment que acompanya algunes de les peces.

Endevino que la base econòmica era molt modesta. Els models eren dissenyats amb ploma i tinta i aquest esquema, en blanc i negre, era imprès en forma de postal i cada postal acolorida a mà una per una. Un treball, com es pot veure, verament artesanal.

La confecció de les joguines era tota a base de fusta, pintura i roba, amb algun element metàl·lic per a l'eix de les rodes o per obtenir el ressort que els imprimia algun moviment determinat.

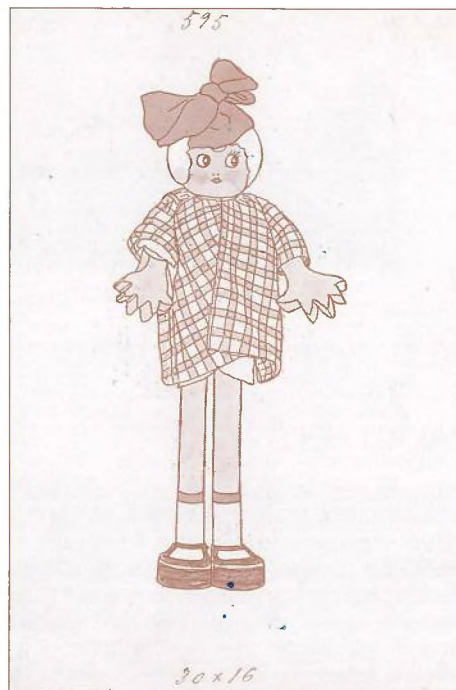

El negoci durà ben poc. La seva difusió es limitava, em penso, a les festes de fi d'any i de Reis, i pareu de comptar. Jo encara recordo, de quan era infant, algunes d'aquestes joguines, que anaren desapareixent progressivament. Només me'n queda una, la meva, el meu "Ciril·lo", perquè algunes, com aquesta, tenien un nom que les humanitzava, les feia més pròximes. També em sembla recordar –però això ha passat a les golfes boiroses dels meus records d'infant– com si el meu pare n'hagués venut la patent, possiblement, a París. Però no puc sortir de les conjectures.

Uns deu anys més tard, vers el 1932, un fabricant barceloní, Francisco Pérez de Olaguer, adonant-se de la inventiva del meu pare, el convencé perquè elaborés uns nous models de joguets, de dimensions força més considerables, amb la intenció de fabricar-los en sèrie i d'explotar-los a gran escala, com ho va intentar. L'aventura tampoc no durà gaire temps, potser un any o dos. D'aquesta segona tanda de joguines no me'n queda ni rastre. Només en recordo una, això sí, perquè m'adeltava. Era un ninot de fusta plana pintat per les dues bandes i collat per la part de la cintura, que li feia d'eix transversal, perquè pogués voltar. Allò que a una banda era el cap a l'altra hi corresponien els peus i viceversa. Un rostre reia i l'altre plorava. Si la pilota li encertava la cara de ple el feia voltar i apareixia l'altre rostre, adés rient, adés plorant.

Tornant a les joguines del 1917, que tenien un significat col·lectiu molt patent –el de crear el joguet català–, encara he d'afegir que un any després de l'article de Salvat-Papasseit sobre les del meu pare, Joaquim Torres-Garcia s'incorporà a la tasca i començà a crear les seves, algunes de les quals també aparegueren reproduïdes a "Vell i Nou" (gener del 1919). Fetes, inicialment, per jugar, crec que les de Torres-Garcia anaren perdent el seu caràcter estricte de joguet per convertir-se en obres d'art.

Em sembla poder afirmar, per tant, que el meu pare, Josep Palau Oller, fou un autèntic capdavanter en aquest ram, i és per això que no puc deixar d'agrair al Museu dels Joguets de Figueres i al seu fundador i director, Josep M.ª Joan Rosa, l'atenció donada a aquest aspecte oblidat d'un home que només pecà per modèstia.

Les il·lustracions de joguets que reproduïm ho són a partir dels originals del catàleg, acolorits a mà per Josep Palau i Oller a l'any 1917.

EN JOSEP PALAU I ELS NENS

Si no les vegessim amb els nostres ulls i àdhuc no les palpessim, quasi bé no ho creuriem. A Catalunya mateix, que dic a Catalunya, a Barcelona, són pensades i fetes per En Josep Palau les joguines que avui reproduïm. I no pas amb un límit de pobresa, com fàcilment escau cada volta que es vol exagerar tota humana figura per la caricatura o per l'imatge rara, sinó amb una visió de la realitat que arriba a entusiasmar als grans i tot, no massa conformistes en això de fer veure a la mainada *una cosa per altri*, com sol dir-se.

Potser no és un defecte el que els nostres marrecs s'acostumin a veure aquest pollet deforme, amb cos de carabassa, i uns becs que millor semblen estenalles; a aquest home del carro i del nas llarg, amb l'espatlla pujada i les orelles grosses. Fixeu-vos que aquest nin o nina que aquí reproduïm són també unes joguines que no es poden tocar, i que van ben netets i pentinats, perquè així la mainada vulgui anar-hi. Els primers, no senyor, els primers són pintats amb uns colors llampants i com barroerament, perquè es deixin pegar i arrossegar per terra, ço que fortament plau a la quitxalla. Es a dir, que és treball propi d'un psicòleg, el d'En Josep Palau. Aquest negre mateix –que'ns descuidàrem,– el d'ulls esfereïts i esveredors al-hora, no és fet per a que els nens deixin de tenir por? No és un problema gros, aquest de lliberar als petits nostres d'una imaginació pueril i fantasiosa a la qual moltes vegades no en són agens llurs pares? Creiem que ho es, i àdhuc creiem que cal resoldre-ho aviat. Estem més que segurs de que En Josep Palau no s'ha fet cap propòsit pedagògic, però és cas de notar que la Pedagogia hi surt guanyant.

Aquestes joguines, parlant en altres termes, podríem comparar-les en bellesa amb les darrerament exposades a Belles Arts amb motiu de l'Exposició d'Art francès. Aquelles dels francesos, però, potser perquè eren fetes per *poilus* mutilats, tenien el pecat de ser totes bugides a la màquina. Aquestes d'En Palau semblen més espontànies, amb tot i que també hi ha intervingut la màquina d'una trista manera. Però el que no cal dir, és que són superiors a les que han dut els reis a la nostra mainada d'uns anys a aquesta part. Mercès per a En Palau en nom dels nens.

J.S.P.

EN JOSEP PALAU I ELS NENS

Joguines modernes, projectades i executades per En Josep Palau'

Si no les vegessim amb els nostres ulls i àdhuc no les palpéssim, quasi bé no ho creuríem. A Catalunya mateix, que dic a Catalunya, a Barcelona, són pensades i fetes per En Josep Palau les jo-

Joguines modernes, projectades i executades per En Josep Palau

guines que avui reproduïm. I no pas amb un límit de pobresa, com fàcilment escau cada volta que es vol exagerar tota humana figura per la caricatura o per l'imatge rara, sinó amb una visió de la realitat que arriba a entustiar als grans i tot, no massa conformistes en això de fer veure a la mainada *una cosa per altri*, com sol dir-se.

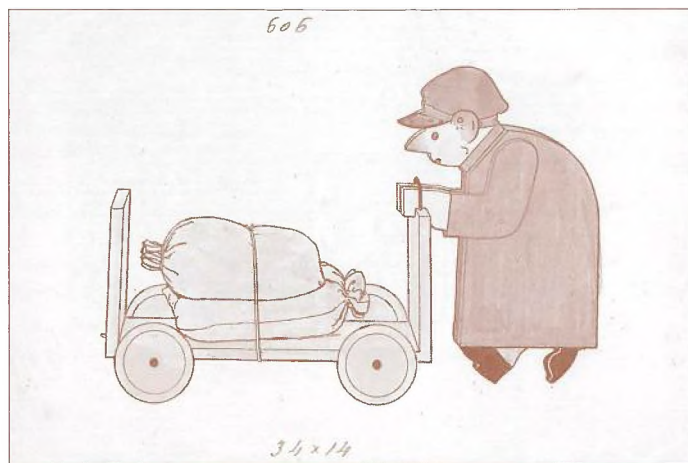
Potser no és un defecte el que els nostres marrecs s'acostumin a veure aquest polllet deforme, amb cos de carabassa, i uns becs que millor semblen estenalles: a aquest home del carro i del nas llarg, amb l'espalla pujada i les orelles grosses. Fixeu-vos que aquest nin o nina que aquí reproduïm són també unes joguines que no es poden tacar, i que van ben netets i pentinats, perquè així la mainada vulgui *anar-hi*. Els primers, no senyor, els primers són pintats amb uns colors llampants i com barroerament, perquè es deixin pegar i arrossegar per terra, ço que fortament plau a la quitxalla. Es a dir, que és treball propi d'un psicòleg, el d'En Josep Palau. Aquest negre mateix—que'ns descuidarem,—el d'ulls esfereïts i esveredors al-hora, no és fet per a que els nens deixin de tenir por? No és un problema gros, aquest de lliberar als petits nostres d'una imaginació pueril i fantàsica a la qual moltes voltes no en són agens llurs pares? Creiem que ho es, i àdhuc creiem que cal resoldre-ho aviat. Estem més que segurs de que En Josep Palau no s'ha fet cap propòsit pedagògic, però és cas de notar que la Pedagogia hi surt guanyant.

Aquestes joguines, parlant en altres termes, podríem comparar-les en bellesa amb les darrerament exposades a Belles Arts amb motiu de l'Exposició d'Art francès. Aquelles dels francesos, però, potser perquè eren fetes per *poilus* mutilats, tenien el pecat de ser totes bugides a la màquina. Aquestes d'En Palau semblen més espontànies, amb tot i que també hi ha intervingut la màquina d'una trista manera. Però el que no cal dir, és que són superiors a les que han dut els reis a la nostra mainada d'uns anys a aquesta part. Mercès per a En Palau en nom dels nens.

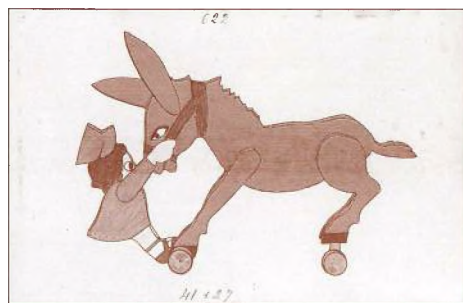
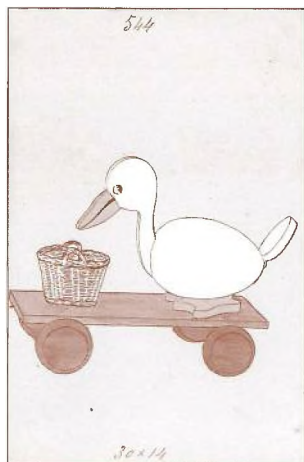
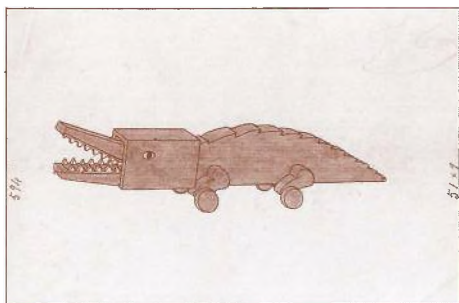
J. S. P.

Joguet arrossegall anomenat "Ciril·lo".

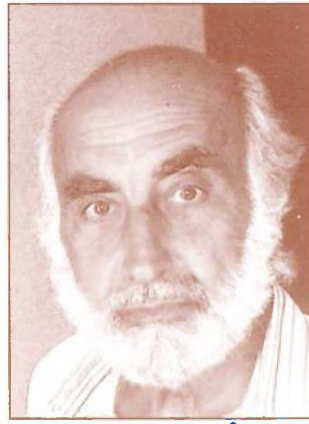

Josep Palau i Oller. 1927

Josep Palau i Fabre. 1991.

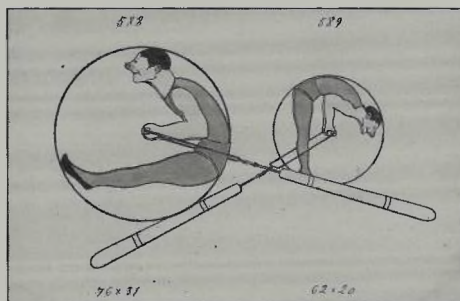
BIBLIOGRAFIA

- Romà Jori. UNA EXPOSICIÓ: JOGUINES. "Vell i Nou", núm. 32. 1 de setembre del 1916.
- J. S-P. (Joan Salvat-Papasseit). JOSEP PALAU i els nens. "Vell i Nou", núm. 57. 15 de desembre del 1917.
- Josep Palau Oller. CATÀLEG DELS JOGUETS QUE REALITZAVA. Acolorit a mà. 1917.
- J. Camins. INDUSTRIAS ARTISTICAS. "El Diluvio". 3 de enero de 1918.
- J.S. (Joan Sacs?). LES JOGUINES D'EN TORRES-GARCIA. "Vell i Nou". Gener del 1919.
- J. Corredor-Matheos. LA JOGUINA A CATALUNYA. Fotografies de Jordi Gumí. Edicions 62. Barcelona, 1981.
- Pau Vila. HE VISCUT. Biografia oral. Converses amb Bru Rovira. Edicions "La Campana". Barcelona, 1989.
- J. Corredor-Matheos. EL JUGUETE EN ESPAÑA. Espasa Calpe. 1989.
- JOSEP PALAU, DIBUIXANT, PINTOR, DECORADOR. Casa Elizalde. De l'11 de desembre del 1989 al 13 de gener del 1990. Ajuntament de Barcelona. Districte de l'Eixample.

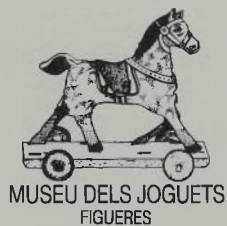
Text: Josep Palau i Fabre. 1991
Assessorament lingüístic: Rosa Palomeras
Fotografies i disseny gràfic: Josep Maria Joan
Fotogravats: Oliu/Girona
Impressió: Gràfiques Pujol/Figueres
Dipòsit Legal: GI. 1757/91

SALA OBERTA MUSEU DELS JOGUETS / FIGUERES

18

NOVEMBRE/DESEMBRE 1991

CULTURA

AJUNTAMENT
DE
FIGUERES

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Col·labora

Fundació "la Caixa"